

ДРУШТВЕНА РЕФОРМА

У Савезу комуниста Србије је доминантно опредељење за решавање кризе и формирање услова за развој.

Када кажем криза и развој онда мислим на друштвену кризу и друштвени развој у целини — који се односи и на економску, и на политичку, и на културну сферу живота.

Ова опредељења у Србији су почела да се остварују пре свега у настојању да се реши Косово, као једна од централних манифестација кризе. И поводом Косова смо се суочили с препрекама које нам блокирају остварење свих наших одлука. А то су неодговорност, опортунизам, несавестан однос према сопственим обавезама. Тако је и дошло до Осме седнице ЦК Србије, на којој смо морали да рашчистимо с дугогодишњом праксом незамерања и несавесног односа према обавезама које смо преузели.

И заиста, први, иако не довољан, услов за било какав политички рад је: да се поштују сопствене одлуке, да се озбиљно и поштено ради на њиховом остварењу.

А затим смо на наредној седници ЦК Србије почели процес дебиروقратизације, који је неопходан услов за деблокирање оних снага у економском, политичком и духовном животу друштва, које постоје, а не могу да допринесу развоју друштва због бирократске, административне блокаде, која већ дуго чини наше друштво статичним, са снажним регресивним тенденцијама. То је разлог што је истовремено формирана и Комисија за реформу која треба да предложи крупна, али и могућа решења у вези с нашом економском и друштвеном кризом.

Друштвени живот показује да ми морамо да мењамо стање ствари на свим фронтовима, у свим областима истовремено: и у економији, и у политици, и у области културе, науке, образовања,

---

Десета седница ЦК СК Србије, Београд, април 1988. године.

кадровске политике и информисања. То практично значи да морамо извршити друштвену реформу, а не само привредну. Зато наш непосредан програм, ако бисмо га сажето изложили, може да стане у неколико редова и треба да обухвата:

прво, привредну реформу с циљем повећања производње и побољшања стандарда;

друго, промене у политичком систему — савременија и ефикаснија политичка организација социјалистичког самоуправног друштва и дефинитивно решавање уставне позиције СР Србије у Југославији;

треће, заустављање социјалног раслојавања;

четврто, реформу у области друштвених делатности, с циљем да се побољша њихов материјални и друштвени положај и њихов рад и да се оне развију на темељним вредностима нашег друштва и

пето, промене у самом Савезу комуниста, с циљем да делује као стварна авангарда радничке класе.

То је целина.

У области материјалне производње, и економским односима уопште, ми ћемо се оријентисати на оне привредне делатности у којима наша република има компаративне предности које доносе највећи доходак. Нарочито морамо подстаћи развој нових технологија које су нарочито могуће и нарочито значајне у Београду, Нишу, Крагујевцу, Новом Саду и Приштини због високе концентрације науке, образовања, али и индустријског и уопште производног рада, али ћемо и максимално развијати и пољопривреду и саобраћај и посебно малу привреду, коју треба ослободити блокада којима је изложена и повезати је са „великом привредом“. У процесима интеграције у оквиру Југославије и у европским и светским размерама ми ћемо се укључити у оне привредне активности за које имамо технолошке услове, али и економски и друштвени интерес. У неким од ових делатности ми морамо радикално поправити свој положај.

Зато су, због развоја ових делатности и повећања продуктивности рада, неопходне промене у позицији привредних субјеката. Те промене се тичу ослобађања њихове активности административних, али и самоуправно-бирокупатских блокада. Јер самоуправљање је формирало и сопствену бирократију.

Радне организације једноставно треба да добију право да на себе преузму одговорност за своју судбину. А о њиховој судбини

треба да одлучује њихов рад и производи који полажу испит на тржишту, а не држава. А поготово не треба да одлучује чињеница: која република има надлежног министра или спретније чиновнике у савезној администрацији. Или чињеница: које предузеће има руководиоце с већим личним везама у одговарајућим телима савезне и републичке администрације.

Зато су нам — да бисмо повећали продуктивност рада и уопште омогућили бржи и већи економски развој, нужне и промене у политичком систему. Јер, наши политички односи су до сада представљали кочницу промена економских односа. Програм економске стабилизације, на пример, није до сада реализован, јер се сударио с политичким системом, који је био конзервативан у односу на економске промене које је Програм економске стабилизације носио. Зато у овом тренутку у Србији и целој земљи, треба увести такве промене у политичком систему, које ће ослободити пре свега производни рад и раднике од огромне администрације.

Једноставно: гломазна, неефикасна и скупа организација друштва мора да се мења.

Механизми, поступци, прописи — једном речју регулатива, у неким областима је тако замршена да није разумно ни да улазимо у подухват да је размрсимо, јер би непотребно трошили време и енергију по тим лавиринтима у којима се од дрвета не види шума.

Уместо, дакле, да се клупко размрси, треба га гурнути у отпад — где му је место — да бисмо дерегулисали, а не смишљали нове начине регулисања токова репродукције. Предузеће мора да буде самостално, ослобођено стега, да би могло еластично да реагује на импулсе који долазе са тржишта, — а то значи да има сва права, али и да носи исто толику одговорност за економски резултат. Не административну, већ економску одговорност за резултат рада и увећавање друштвеног капитала.

Паралелна администрација у државној управи и СИЗ-овима не само да није у корист рада и радника већ је на њихову директну и сасвим видљиву штету. А уз то се сваки посао понавља на нивоу сваке друштвено-политичке заједнице, јер смо правили систем по коме је сваки део заокружена целина. То је феудализам на вишем нивоу, у модерној варијанти, а с обзиром на наша социјалистичка опредељења и ХХI век, сасвим апсурдан.

Не може једно модерно, развијено друштво да се тако заплете и онеспособи. Јер нема ефикасног привређивања без ефика-

сног одлучивања. Демократски систем мора бити ефикасан и одговоран, а не неефикасан и неодговоран.

При том звучи иронично, ако не и лицемерно, да је сва та гломазна и трома регулатива и организација у служби интереса радника и њихове заштите. Међутим, радничка класа једноставно не може више да плаћа толике своје заштитнике и браниоце. Ми, на пример, осим редовних судова, какви у свакој земљи постоје, имамо уставне судове, привредне судове, судове удруженог рада; а онда јавна тужилаштва, јавна правобранилаштва, браниоце самоуправљања; а уз то заштиту интереса радника у синдикату, скупштинама друштвено-политичких заједница, итд. И неодољиво се намеће једно обично питање: да ли је у интересу радника да плаћа толике заштитнике и браниоце и да ли је он можда заштићенији, без толике заштите, али са више пара у џепу, бар за толико да себи и својој породици за ту разлику може да купи одело и ципеле?

Зато треба да укинемо све што је сувишно. Сувишне прописе, активности, послове, институције. Али не на штету људи који раде у њима и који су за то најмање криви.

Нешто ћемо, дакле, укинути — као на пример неке СИЗ-ове и неке општине, нешто спојити као неке републичке органе на пример. Многе друштвено-политичке функције треба учинити волонтерским. Тако ће бити и мањи притисак заинтересованих да их врше.

Тако ћемо обезбедити и више средстава за проширену репродукцију у привреди, али и за области науке, образовања, културе, здравства и информисања, које су у дугом периоду на ивици егзистенције. Наше здравство и високошколско образовање, виталне области друштвеног живота, налазе се на нивоу, по средствима која се за њих издвајају, неразвијених земаља.

То је последица политике која је последњих година настала на једној некомпетентној, лаичкој свести о интересима радничке класе. Смањивање средстава за друштвене делатности, па према томе за здравство и образовање, схваћено је као интерес радника.

Као да је у интересу радника да живе у земљи у којој не могу да се лече и школују децу, у којој наука не може да се развија, у којој падају плафони у позоришту, у којој су књиге скупе, аутобуси у распадању.

Интерес радника не могу да угрозе издвајања за здравство, науку и образовање, већ за ону сувишну администрацију која се

умножава геометријском прогресијом — од основне организације удруженог рада до Федерације, односно узима време и средства, и блокира или у најмању руку успорава ефикасност, креативност, реализацију и сваки стварни рад.

Зато убрзавање развоја демократског друштва није могуће без дебиروقратизације. А нема смисла никаква академска расправа о постојању или непостојању бирократских односа, ако службеник у СИЗ-у здравства има већу плату од лекара, или ако функционер у Секретаријату за образовање има већу плату од редовног професора универзитета. Нити је то интерес радника, нити радници имају било какве везе с том одлуком. Они не могу бити против сваког одвајања из дохотка који стварају, већ против оног издвајања које им не доноси корист, већ прави штету.

Даље, промене које се морају извршити односе се и на сам Савез комуниста.

Он не може деловати исто као што је деловао пре 30 година. Време је мењало економску, политичку и духовну стварност. Садашњи социјализам захтева другачију авангарду. Поготову су промене у Савезу комуниста неопходне, с обзиром на чињеницу да су у међувремену многа његова својства политичке организације, а поготову авангарде, доведена у питање. Зато су потребне промене и у Програму и у организацији и у кадровима. Темељна опредељења нашег друштва садржана су у Програму Савеза комуниста Југославије и то су, као што је познато, друштвена својина као суштина нашег продукционог односа, федеративно уређење, равноправност међу народима и народностима, Савез комуниста као авангарда радничке класе.

Али, и све остало у вези с тим градили смо у Програму Савеза комуниста у једно мирније, једноставније и можда срећније време. Сада нам је потребна операционализација програма, односно прилагођавање његових основних опредељења бурним, сложеним и мање срећним временима у којима ми сада живимо.

Али и за измењен и за неизмењен програм потребна нам је организација. И добар и лош, сваки програм је у рукама организације од чије уређености и ефикасности зависи његова судбина. Организација подразумева равноправну одговорност и за доношење и за реализацију одлука, а већу одговорност свих субјеката партијског живота — и чланова и организација и форума.

Зато, пре свега, у кадровским стварима морамо рашчистити за сада најважнији и истовремено редак апсурд — да нам се у

организацији налазе и чланови који не прихватају чак ни програм, ни статут своје организације. У таквој ситуацији готово је логично што такве чланове нису обавезивале ни одлуке и закључци који су у Савезу комуниста доношени. А да не говоримо о томе да ни у Савезу комуниста, а поготову у његовим руководствомима, не могу да се налазе појединци који својим политичким, радним и личним понашањем компромитују и Савез комуниста и његову политику.

Смисао ових и других пратећих промена је да се отклони криза и да се поставе темељи развоја.

Али, ове промене имају и дубљи историјски и идеолошки смисао: оне треба да врате радничкој класи све оно што јој је у протеклим годинама узето: својину, државу и авангарду.

Својину су јој узели они закони и пракса који су уместо друштвене успостављали групну својину и фетишизирали парцијални интерес. Проширена репродукција није могла да се остварује на нивоу ОУР-а — социјализам је морао да стане у месту.

Државу су јој узеле осамостаљене и посвађане републике и покрајине и њихове власти.

А авангарду, партију, су јој узели (присвојили) учесници округлих столова, који се већ деценијама сакупљају у лепим приморским местима и једни другима објашњавају шта је у интересу радничке класе.

Савез комуниста мора да омогући радничкој класи да сама непосредно изрази своје интересе, али и да уреди друштво у складу с тим интересима.

Они који живе од свог рада, живе углавном тешко. А требало би да живе лепо, јер ако не живе лепо, или ово није социјализам или социјализам леп живот не може да омогући.

Социјализам је онај сутрашњи дан за који су се борили радници и сви прогресивни људи у капитализму.

На комунистима је, као авангарди радничке класе, одговорност да ово друштво у коме сада живимо буде тај сутрашњи дан.